

ככרוכיא הרב הגדול ז"ל מאקראטשין בספרו מחשבת ישראל * על נודה המכשלה הזאת עוד חמשים שנה למפרע ומה נעשה עתה וכי אפשר דרא ובפרט כעת אחר נזירת השחיטה אשר הדוחק בבשר חלק הפנים מחמת קוטן הקונטינענט הנקצב, הקצבים מניחים לחלק הפנים כל מה שהסכין חותך באין מוחה, כי בעוה"מי יודע להבחין, אשר הלכות ניקור מונחת בקרן זוית הסמוכה לרה"ר קצת רשות היחיד וקצת רשות הר"י, אצל הגדולים הרבנים שליט"א היא רה"י, מקום סתירה, הם אמרו אל תסתרו ה"י אינם רוצים להיות להם שום מו"מ עם הניקור אחרים, אבל זמנין דדחכי בה רבים הקצבים החפשים, אשר לא ניחא תשמישתיהו ואין מי שימהה בידם, יקרת גדולי הרבנים שליט"א עתה היא העת לעשות לדי הפרו תורתך, הפרו הויקים מחלק התורה האסיר בהם, הלכות ניקור מכל חלקי הבהמה שהיא מהלכות המורות מסדר מאכלות אסורות והוא כעת מהלכות פתימות תאזרו איזור בירור הלכות על מתניכם ובתוכם הלכות ניקור אשר העת נחוץ לזה, וגם במצב העת אין יקרתכם יוצאים ידי חובתכם לפקוח כשרות הבשר במחנותיכם עכ"פ להסיר המכשלה הזאת עד אשר תקבעו בכל מקום מחנותיכם סנקרים מומהים מכל חלקי הבהמה יראי ה' ובני תורה והי יכפר, אמן.

ב

בעת גמר ההדפסה (שלהי חודש מנחם אב) הגיע לידי ספר "מחשבות ישראל" מהה"ג דק"ק זאקראטשין יע"א (ומלפנים אבד"ק מינצק יע"א) עם הסכמות גדולות מגאוני פולין וכיניהם מהגאון מקאליש בעהמח"ס נפש חיה זצ"ל, והגאון ר' אלי' חיים מיזל מלודז', זצ"ל, ומכ"ק אדמו"ר מאלכסנדר בעל ישמח ישראל זצ"ל, ועוד. ובראש הספר נדפס שם כרוז בשם "תיקון הניקור" שתיקן בעירו זאקראטשין, וצועק על המקומות שאין להם השגחה, שבודאי נכשלים בכ"ז, ודוק ועיין בלשונו, כי הכל נוגע ממש לנו, ע"כ ראיתי להעתיקו פה.

וזה לשון המחבר בהקדמת ספרו.
והואיל דויכני ה' להוציא לאור תיקוני עירובין הלכה למעשה, אבאר עוד איזה דינים להלכה השייכים לחלק או"ח. וגם חידושים ליו"ד. ואבאר ג"כ בחלק יו"ד תיקוני ניקור שתיקנתי בעוה"י בעיר זאקראטשין. אשר רבים המכשולות באותן המקומות אשר לא יש משגיח ונאמן על זאת, והוא דבר ההוה ושכיח תמיד ועיי"ש בתוסי' ד"ה יציאות דדבר ההוה ושכיח תמיד רגיל

העתקה חלק מספרי ניקור הצועקים על מכשולות בניקור (והם ממש כמו המכשולות שנמצאו בזמנינו)

- א) קונטרס הניקור השלם.
- ב) צנה דוד.
- ג) רב מבחייא.
- ד) אימוץ הניקור.

א

קונטרס הניקור השלם (ט"ו).

אחר החתום הנני לעורר לכל הרבנים ומארי דאתרי שליט"א דמדינתנו להני ידוע ליקרתכם, כפי אשר דרשתי וידעתי מרוב עיירות גדולות וקבוצות במדינתנו, אשר הקצבים החולקים חלק הפנים מאחוריים, מניחים כמה חלקי בשר מאחוריים הצריכים ניקור גדול ממנכר אחוריים מוכחה לחלק הפנים. היינו חלק בשר מהקושליץ אשר לפי כמה ראשונים יש שם חלב דאורייתא מתרבא דתותי מתני, ולפי הלכה מספרי ניקור אחרונים מוחלט שהוא ספיקא דאורייתא גם אצל פלאנקין מניחים חלק גדול מהמכסה ממקום הצריך ניקור מחלב דאורייתא וחטיטת הוסי חלב, וגם מאומצא קטנה שיש שם חלב דאורייתא וקונקות נהי' וחלב וגם מצוארון טריפה שאינה נכשרת בניקור כלל עפ"י מסורה עוד מאת הגאונים ז"ל ידוע בספרי ניקור, גם בענין יותרת הכבד אשר הרמ"א ז"ל בסימן ס"ד מחמיר לנקר אותה משני צדדים כדי שלא להחליף והי שאנהנו מנקרים מוסחים מקילים לפי פסקי האחרונים לנקר רק מצד הכבד שאנו מכירים היטב אפי' אחר שהוסר היותרת הכבד עם כל שמנה והלכה מבין הכבד והריאה להבחין בין החלב שלצד הכבד להשומן שלצד הריאה, אשר אחר שהסור עם כל חלבה ושמנה דבוק אצלה ועוד פעמים מבחנה שמינה צריך הבחנה גדולה להכיר בין החלב והשומן, אבל כאשר כל הדברים הנ"ל נמסרים ביד הקצב או אשתו או בנו ובתו או שכירו החפשים והם המנקרים מהדברים המורים הנ"ל אוי לאותה המכשלה וכבר צווח

ה

הש"ס לשנות תחלה, ואבאר ג"כ איזה חידושים שחנני הי לחלק חו"ם וחלק אה"ע.

ועתה קורא הנעים לא יעלה על דעתך, **הלא כמה רבנים היו בעיר הזאת, ובשנים קדמוניות נעשתה תיקוני עירובין ע"י נאונים עולם, ולא ניתר העיר במשאות ביום השבת. רק כשטח מעט, ולפי ההיתר תיקוני עירובין שחידשתי בעזה"י ניתר שטח רב, כמבואר בהשו"ת פנימה, וגם לא נשמע שיש קלקול בניקור הקצבים. עיין החולין (ז.) דמקום הניחו לי משמים להתגדר בו. עכ"ל** בההקדמה.

וזו נוסח הכרוז:

תיקון הניקור

למען להסיר מעם ישראל המכשולות. ובפרט שעמוס על הרב ת"ח שכעירו, כמבואר בעירובין (ס"ח.), א"ל רבנ"ח לאב"י, מבואה דאית ביה תרי גברי רברכי וכו' עיי"ש, **ולזאת מצוה לכל רב שבעירו להושיב איש בקי בניקור, בהמקולים. להשיגה על ניקור הקצבים כאשר עשיתי התיקון בעיר זאקראטשין.**

הנה חקרתי ודרשתי היטב, והנה אמת הדבר שבכל המקומות שאין איש משגיח ממונה על הניקור בבית המקולין, הקצבים חותכין למעלה מהטבור², ומניחים לחלק הפנים החתיכות בשר אדום שתחת הכחל או תחת ההויך פלעי"ק וקורין אותו בלשון לעז דאס ברעטיל, וזאת לא יכול לנקר רק מי שבקי במלאכת ניקור אחוריים, שצריך לפותחו לשנים. והוא אומנות גדולה, כאשר ראיתי מנקר אחוריים שניקר את זאת. וזולת מנקר אחוריים, גם אשר מלאכת ניקור הפנים בידם, אין יכולים לנקר את זאת, וכ"ש הקצבים.

1 ודלא כמש"כ בפ"ח (ע' ק"ס) שאין צריך השגחה בניקור חלק הפנים.

2 עיין בחלק א' פ"ד. שהודו באסיפת בראשית שגם פה באמעריקא מכיון שהגוי חותך נשאר לפעמים בשר שאחרי הטבור, ונכנס כן להחניות, והרבה חניות אין להם שום השגחה.

ואבאר לך הלשון המבואר בספר זבח שמואל וז"ל הטהור, ובאותה החתיכה האדום שקורין ברעטיל יש שם גידין, והם אסורין משוב חלב נ"ה, והם ני נידים ונחשבות כאחת מפני שכאין מגיד אחד ומתחלקין לג', והן נראין. וצריך לחטט אחריהן, ואעפ"י שבעהמ"ה ספר טהרת אהרן כתב שא"צ לחתוך הברעטיל לשנים כי אם כמו רוחב יד, לא מצא ידו ורגלו והוא בודה מלבו ומאכיל מריפות, וכפרט שהוא עצמו סותר דבריו, וכתב בספרו שאלו נידין אסורין משום ג"ה, וזה הכלל ידוע שכל הנידין שאסורין משום ג"ה צריכין חיטוטי בתריה, ולא זו אף זו שהלך אחריו ה"ה ר' דוד אלבשוויילר. אשר חיבר ספר צנה דוד ומקום דוד על הלכות ניקור שלמד אצלי בכאן ק"ק ליסא זלכש בטלית שאינו שלו לעשות חובר חבר, ואוב לא ידעוני, והוא נ"כ כתב שא"צ לחתוך רק עד החצי, וכתב נ"כ הטעם שאותו הגיד מן החלב נ"ה, והוא ראה וידע שכאן ק"ק ליסא מחטט אהריו עד סופו, ואשם הורה הלכה בפני רבו והתיר את האסור, וגם הוא עצמו מונה אותו תוך שאר הנידין שאסורין משום ג"ה, ונס הגאון מהר"י ז"ל כתב שהוא היה נוהג לחטט אחריו, וכתב עוד וז"ל, ונ"ה שיש למחות בהם אותן שאין מחפשיין אחרי אלו הנידין ע"כ ראוי כל המנקר שהוא ירא חטא וחרד על דבר ה' ונהג עצמו כדברי בעל טהרת אהרן או כצנה דוד שיפשפש במעשיו ויעשה תשובה, עכ"ל הטהורים.

עתה קורא נעים, הבט נא וראה שבעהמ"ה ספר טהרת אהרן כתב לחתוך הברעטיל כרוחב יד ובעהמ"ה ספר צנה דוד כתב לחתוך עד החצי, ומ"מ כתב עליהם בעהמ"ה זכה שמואל שהאכילו מריפות לישראל. והנהג כדבריהם יפשפש במעשיו ויעשה תשובה, מכ"ש בעו"ה בכל המקומות שאין איש ממונה משגיח על הניקור, שהקצבים בעצמם מנקרים בקבלה מאבותיהם ומעולם גם אבי אבותיהם לא ידעו מלאכת ניקור האחוריים, שלא נודע רק ליחידי סגולה, והם מנקרים את הברעטיל מבחוץ, ולא ידעו לפתחו כלל, אוי לאותה נושה וכלימה שמאכילים מריפות לישראל. ועוד יותר שהקצבים לוקחים לחלק הפנים למעלה מהטבור הבשר הנקרא ג' חתיכות בשר זו שעל גב זו³, אשר

3 בבשר הזה מונח החתיכה הנקראת "דאס טריפה קאלנער" שמצאוהו גם פה בחניות ונמכר כתורת כשר וחלק הפנים. (עיין חלק ב' פ"ב עיין א')

שמעתי בעצמי ממנקר אחוריים. ששום מנקר אחוריים לא רוצה לנקרו כלל, משום שכבר וקשה האומנות ומעט בשר נשאר, אזי לאותה בושא אשר קצבים מנקרים את זאת, והרבה בשר נשאר ומאכילים טריפות ר"ל.

וגם במקומות שאין משגיח על הניקור, מנקרים הקצבים הבשר שבין צלע י"ב ל"ג ועיין בשו"ת נוב"י מהדו"ת יו"ד סי' ל"א ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' ס"ח שכתבו דנוכל לסמוך על ניקור הקצבים שבין צלע י"ב ל"ג במקום שאין מנקרים אחוריים עיי"ש, אבל בעצמי ראיתי שאין יכולים לנקר את זאת, וכמה פעמים שמזדמן י"ד צלעות מניח לצד הפנים י"ג צלעות וזה איסור גמור, וכל החששות הללו בעצמי ראיתי שאמת הדברים, לזאת עמוס על הרב שבכל עיר ועיר, להפיר המכשולות ולהקים משגיח על הניקור, וכזה יהי שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול אמן נצח סלה ועד.

★ ★ ★

ספר צנה דוד — על הלכות ניקור

הקדמה של המחבר (באמצע)

...וח"ו שאני בודה ד"א מלבי, כי כן תוכל לראות בהסכמה ובקבלה שלי מן הגאון הגדול והחסיד מהור"ר מרדכי אב"ד ור"מ דק"ק ליסא שהקר אותי על כל זאת בצירוף הבי"ד שלו, וכן העידו עלי רבנים המובהקים מהור"ש הג"ל מק"ק ליסא וכן שארי מנקרים מופלגים ומומחים אשר מעולם לא העידו על שום אדם בדבר הזה, ודי לי בהערה זו, כי על ג"ה לבד לא באתי להזהר, כי בכמה מקומות ומדינות אינו בנמצאות שמנקרים האחוריים, רק על הפנים ועל הגידין שאוסרין משום דם וכמשיה על הארץ תשפכנו כמים ורוב המון עם אינם נזהרין וסומכין שיוצאין ע"י מים ומלח אבל לפעמים הם חותכין בבשר ולא יזיקו שום חזק בניד אפי' כהוט השערה, ולא באחוריים לבד אני אומר כי ביותר בחלק הפנים ובלשון וכראש כאשר כמה פעמים ראיתי בוקי פריקי מעשים אשר לא יעשה בראש ובפרט הגידין הלחיים כמו בי"ד ס"ה סעיף א' ובמור ב"י ס"ה וכמו שהעתיקתי הלשון מקונטרס הסמ"ע בפנים הספר קודם הכללים מן האחוריים, וכמה פעמים עבדו נגדי ואומרים בחוצפה כך קבלנו וכן מנהגינו מקדם, והייתי בעיניהם

כמתעתע באומרים אם אמת אתך למה אין מזהירים לנו הרבנים הגדולים אשר בארץ המה חכמי הדור על זה. ואני בעיני אמרתי להם, בוודאי חכמי הוראות לא ידעו מזה המכשול, ואלו ידעו בוודאי היו משגיחין והיו ערשין גדר לפרצה זו. ועל מנהגם אני אומר דור תהפוכות המה ומנהגם לגיהנם. ומה לי להאריך מזה, כל הספרים מלאים זגם המחבר ס"א מפראג כתב באריכות מזה ואני באתי אחריו רק למזכיר עון, ובפרט רובן ככולם יחתכו החלק הפנים על י"ב צלעות וישארו בו הבשר השייך לאחוריים ותרתני לריעותא כאשר אבאר בפנים וכן תמצא בלחם הפנים בשם קונטרס הסמ"ע בפירושו וכאשר הסכימה עמי ת"ל הבי"ד הגדול בק"ק נ"ש עם הרב הגדול מהור"ר משה לבר"ב, ע"כ בכל גלילות ישראל במקום שאין מנקר מומחה נמצא שם, יזהר כל טבח וכל ב"ב לחלוק האחוריים מן הפנים על כל צלע י"ב ממש, כדי שלא ישתייר שום בשר על צלע י"ב, ושלא ימה הפכין למעלה אפילו כל דהו ואז כל העם על מקומו יבא בשלום ולמען ייטב לך ולבניך אחריו כי תעשה הישר בעיני ה'.

... .

⁴ הרי לך בפירושו. שאפי' לשיטת החת"ס זי"ע, שמתיר להניחו לחלק הפנים. אבל עכ"פ צריך ניקור.

ובמקומו של החת"ס וצ"ל היו בקיאים ואומנים בזה, ובמקומות שאין השגחה על הניקור, אין יכולים לנקר את זאת. ועיין ח"ב פ"ב ענין י"א.

ספר רב מבחיא (בהקדמה)

החובה על הקצב להתחזק ביראה שיהיה חרד לדבר די, כי באומנתו ומלאכתו יש
בה חלק נכוח ועבודה שמים, שהרי הרבה דיני איפור והיתר במאכלות אפורות
תלויים בו והוא לבדו ואין איש אתו יודע ורואה את מעשיו כ"א הקב"ה
בלבד, וע"ז נאמר ויראת מאלקך, ואם אין מורא שמים עליו לא ישים את לבו לשינוי
הדברים ומקרי הספיקות שיש לשאול להחכם ע"ז ובהכרח יוציא מריפות מתחת
ידו, ולא ירניש בזה, כענין שאמרו חז"ל כל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד ולא
אדעתיה.

(כדף ט')

סדר הבדלה

בהבדלת חלק הפנים מחלק אחוריים צריך לדקדק ולצמצם מאוד בזה וכמו"כ
בהבדלת הפריסה מהקרב ושאר החלבים לפי מה שנבאר, כאשר שנכול השומן
והחלב קרובים זה לזה בתוארם ובמקומם ובנקל ימעה האדם בזה אם לא ישים
האדם את עינו ולבו על כל משלח ידו בהסכין לחתוך במקום המסויים, והקצב
שנמצא אחריו חלב אפילו כשעורה מעבירין אותו מפרגסתו ונוטלין את מחיתו מפני
שהו איסור חמור ויתן אל לבו את גדול האחריות שמוטל עליו באם שיוזלזל בזה
הרי הוא נוהג את נפשו ונפש ב"ב בערבון שהחלב איפורו בכרת ולא יפסוך
בענין הזה על הרגילות והמנהג עד שידע בבירור שנעשה כהלכה.

...

ד

ספר אימוץ הניקור (דף ט')

מכאן ואילך נסדר הדברים הצריכים זהירות שצריכין לזהר בהם וזבחי
הזבח וכל העופקים בעינים אלו.

אזהרה גדולה

מען דארף געווארינט זיין ווען מען צעטהיילט דאס חלק הפנים דאס הייסט
פריידיק, פון דעם אחוריים דאס הייסט אונטער טהייל זאל מען שניידען מיט דעם
מעסער בייא דעם צוועלפטען ביין און דאס פלייש וואס עס איז צווישען

צוועלפטען ביין ביז צוים דרייצענטען ביין גיהער אויך צי דעם אונטער
טהייל. איבער הויפט דארף מען געווארינט זיין ווען מען שנייט מיטן
מעסער בייא דער שפאנדדע זאל מען פירן דאס מעסער אין די פלאנקין
גלייך ביז צו דעם נאפיל, מען זאל ח"ו נישט צו לאזן פון די לאסקים וואס עס איז
אונטער דעם נאפיל צום פעדערשטין פלייש ווארום דאס פלייש צווישען
צוועלפטען ביין ביז צום דרייצענטען ביין, איז דאס פלייש פון דיא
פלאנקין וואס עס איז נידעריגער פון דעם נאפיל גיהער עס צום אונטער
טהייל, דאס מען טאר נישט נומצען נאר אין די שמעטס וואס עס איז דא א סנקר
טומחה, וואס ער האט קבלה והעדאה פון סנקרים מומחים אין פון רבנים או ער קען
פרייבערין בשר אחוריים, דארט מעג מען נומצען ע"י ניקור אבער נאר די מענטשין
וואס זענען נישט מדקדק אין נומצען בשר אחוריים ע"י ניקור כאופן שהכ"ד כהעיר
התירו לנקר בשר אחוריים ואם לא התירו אסור לאכול.

דא דארף מען גוט מדקדק זיין ביי דעם אָב שמעכין מען זאל ח"ו נישט
מכשיל זיין את הרבים באיפור גמור עס איז ממש גלייך וויא מען גיט
אינטערשט פלייש אום געפרייבערם, מען זאל נישט קוקען אויף די שמעטס וואס
עס איז בייא זיין גרינג די זאך זיי טוען נישט אזוי דער פאר ווייל זיין זענען קליב ח"ו
ווייל כל ישראל כשרים הן נאר זיין ווייסען נישט דאס הארבקייט פון דער
זאך, א סימן ווען עס טרעפט זיך ביי א קצב א שאלה לויפט ער תיכף פרעגן דעם
מורה הוראה, ער קוקט נישט טאמער וועט מריפה ווערין וועט ער אָן ווערין געלה,
נאר דא וויסען זיי נישט דעם חומר הדבר, ע"כ דארף מען געווארינט זיין מען זאל
טוען דיא מלאכה מיט יראת שמים.

...